

Viestipataljoona 33:n historiikki

Liedon museo aloitti vuonna 2012 Sota – veteraanien muistista museon muistiin hankkeen jonka yhteydessä kerättiin laaja-alaisesti tietoa lietolaisten sotatiestä. Tässä yhteydessä jatkosodan aikaisesta Viestipataljoona 33:sta (VP 33) kertyi runsaasti tietoja. Syksyllä 2015 Kaatuneiden muistosäätiön myöntämän apurahan turvin käynnistyi tämän varsinaissuomalaisen viestipataljoonan vaiheiden tarkempi tutkimus. Sen lopputuloksena julkaistiin joulukuussa 2016 yksikön historiikki, Viestipataljoona 33. Teoksesta tuli laaja ja tarkka, 475 sivun laajuinen kuvaus viestitoiminnasta jatkosodan aikana Itä-Karjalassa.

Viestipataljoona 33:n vaiheista lyhyesti

Viestipataljoona 33 (VP 33) perustettiin liikekannallepanossa kesäkuussa 1941 eversti Paavo Paalun komentaman 1. Divisioonan viestipataljoonaksi. Pataljoonan Esikunta sekä 3. Komppania eli toinen puhelinkomppanioista perustettiin Piikkiössä, 1. Komppania eli keskuskomppania Liedossa ja 2. Komppania, puhelinkomppania Turussa. Piikkiöläisten, lietolaisten ja turkulaisten ohella pataljoonaan tuli liikekannallepanossa paljon kuusistolaisia.

Yksikkö huolehti divisioonan viestiyhteyksistä rakentamalla puhelinyhteyksiä, perustamalla ja hoitamalla puhelinkeskuksia sekä huolehtimalla 1. D:n radioyhteyksistä. Viestipataljoonan komentajaksi määrättiin liikekannallepanon alussa kapteeni Armo Karkaus, josta tuli sittemmin myös divisioonan viestikomentaja.

1. Divisioona oli jatkosodan hyökkäysvaiheessa Karjalan Armeijan reservinä, mikä teki viestiyhteyksien rakentamisesta tavallistakin vaikeampaa. Divisioonan jalkaväkirykmenttejä alistettiin usein muille joukko-osastoille ja vastaavasti divisioonaa vahvennettiin muilla yksiköillä. Tehtävästä teki tuntuvasti vaikeamman viestikomentaja Karkauksen kehittämä viestitaktiikka: VP 33 ei tavanomaisten divisioonien viestipataljoonien tavoin rakentanut yhteyksiä pelkästään jalkaväkirykmentteihin vaan pyrki valmistamaan ne aina pataljooniin, jopa etulinjan komppanioihin asti. Rakennettuja kaapeliyhteyksiä seurasi kevytkiinteitä rakentavat tai venäläisiä rautalankayhteyksiä kunnostavat puhelinkomppaniat. Näiden ansiosta etulinjan yhteydet toimivat erinomaisesti.

Monesti viestikalusto piti kuljettaa tietömässä korvessa hevosten vetämin purilain, pahimmillaan esimerkiksi Petroskoin valtauksen johtaneiden taisteluiden aikana jokainen pataljoonan viestimies joutui kantamaan 50 kiloa viestikalustoa omien varusteidensa lisäksi, kun hevosetkaan eivät pystyneet liikkumaan maastossa. Petroskoin valtauksen jälkeen pataljoona rakensi jatkuvasti yhteyksiä aina etulinjaa myöten suomalaisten edetessä kohti Maaselän kannasta ja Karhumäkeä.

Vallatusta Karhumäestä tuli pataljoonalle "koti" puoleksitoista vuodeksi. Täällä Viestipataljoona rakensi suomalaisten etulinjan yhteyksien lisäksi Karhumäen ja sen lähikaupunkien sähköverkostoa. Viestipataljoonan miehiä komennettiinkin useaan otteeseen Karhumäen sähkölaitoksille pyörittämään laitoksia ja hakkaamaan niille polttoaineeksi halkoja. Pienempinä tehtävinä pataljoona rakensi myös viestiyhteydet Karhumäen urheilukisoihin.

Kesäkuussa 1943 muutti muun 1. Divisioonan mukana linnoitustöihin Ahvenjärven maastoon Maaselän kannaksella. Tämän puolen vuoden linnoitusvaiheen jälkeen 1. Divisioona sai rintamavastuun Maaselän kannaksen pohjoisosasta Seesjärven eteläpuolelta joulukuussa 1943. VP 33 sai tehtäväkseen viestiyhteyksien rakentamisen lohkolle aina etulinjan tukikohtiin. Samalla

koulutuskeskuksista tulleille varusmiehille annettiin tehtäväksi oallistua näihin rakennustöihin, sillä etulinjapalvelus katsottiin elintärkeäksi kokemukseksi vastaavan varalle. Koko asemasodan ajan pataljoona kokeili uutta viestikalustoa ja antoi siitä sekä vanhasta kalustosta palautetta.

Asemasota, "sodan puolustusvaihe" päättyi kesäkuussa 1944 puna-armeijan suurhyökkäykseen Karjalan kannaksella. Hyökkäystä pysäyttämään lähti joukkoja myös Maaselän kannakselta, jolloin kannaksen puolustus jäi vain 1. Divisioonan ja 21. Prikaatin vastuulle. Kesäkuun loppupuoliskolla alkoi vetäytyminen Maaselän kannakselta kohti Suomen rajaa (Tarton rauhan raja). Vetäytyminen onnistui kaikkiaan erinomaisesti, sillä viestiyhteydet ehdittiin porrastamaan ja pääosa yhteyksistä hävitettiin viimeisten viivyttävien suomalaisosastojen kanssa liikkuvilla partioilla. Eräässä vaiheessa tuhoamispartion johtaja ilmoitti, että hänen ryhmänsä oli pakko vetäytyä saarroitusuhan vuoksi tuhoamatta yhteyksiä. Johtaja tosin totesi, että puna-armeijan tykistö teki tällä tieosuudella tulellaan työn partion puolesta.

Vetäytymisvaiheessa ongelmia tuotti se, että melkein kaikki viestikomentaja Karkauksen kouluttamat viestiupseerit siirtyivät muihin yksiköihin jalkaväkirykmenttien (JR 35 ja JR 56) alistusten myötä ja tilalle tulleille, Vahvistettuun 1. Divisioonaan siirtyville yksiköille ei Karkauksen viestitaktiikka ollut tuttu, mutta koulutuksella ja ohjeistuksella viestiyhteydet saatiin nopeasti toimimaan.

Suomen rajan puolella neuvostojoukot pysäytettiin Tolvajärven taisteluissa heinä-elokuussa erämaataisteluissa, joissa VP 33:n rakentamat yhteydet olivat olennaisia torjuntavoiton saamiseksi. Metsiin rakennetut kevytkiinteät puhelinyhteydet toimivat katkeamatta ja tietömiön järvikannaksien välissä jalkaväen kanssa toimivat radistit pystyivät tilaamaan täydennyksiä ja tykistötulta puolustajien tueksi lähes aina.

Tolvajärven rintaman hiljennettyä ja Ilomantsin torjuntavoiton jälkeen pataljoona siirtyi rauhan tultua Pohjois-Karjalaan Enon lähetyville. Täällä pataljoona viestipalvelun ohessa auttoi sikäläisiä siviilejä elonkorjuussa ja rakensi näille aseveliapuna taloja. Lopulta marraskuussa 1944 pataljoona kuljetettiin Kaltimon asemalta perustamispaikoilleen Piikkiöön, Lietoon ja Turkuun missä yksikkö lakkautettiin. Sodan jälkeen pataljoonaan kuuluneet järjestivät pitkään asevelitapaamisia, joista viimeiset 1990-luvun lopulla.

Tutkimusvaihe

Kirjan tekeminen alkoi syksyllä 2015 Kaatuneiden muistosäätiön myöntämän apurahan turvin. Myöhemmin myös Liedon korsutupasäätiö sekä A. ja T. Mattilan säätiö myönsivät apurahan tutkimusta varten. Varsinais-Suomen Maakuntasäätiö myönsi avustusta painokuluihin.

Keskeisiä tutkimuskysymyksiä olivat perinteiset historiikille asetettavat: mitä, missä, milloin, miksi ja miten? Mitä Viestipataljoona 33 teki sodan aikana? Missä sen miehet olivat? Milloin VP 33 teki ja mitä? Miksi Viestipataljoona 33 toimi kuten toimi? Miten VP 33 suoriutui tehtävistään? Nämä kysymykset ovat laajoja ja kytkeytyvät toisiinsa.

Elossa olevia veteraaneja löytyi vain muutamia ja viestialasta tehty tutkimus oli niin vähäistä, että teoksen pääasialliseksi aineistoksi tulivat aikalaislähteet: sotapäiväkirjat, Viestipataljoona 33:n Kansallisarkiston Sörnäisten toimipisteessä (entinen Sota-arkisto) säilytettävät asiakirjat sekä pataljoonassa palvelleiden valokuvat, kirjeet, postikortit, henkilökohtaiset päiväkirjat sekä esineet.

Nimenomaan esineet ja materiaallinen kulttuuri kiinnostivat minua tutkiessani pataljoonan vaiheita, sillä olen koulutukseltani arkeologi, erikoistumisalana konfliktiarkeologia joka tutkii sodan ja väkivallan fyysisiä jäänteitä. Keskeisiä tutkimusaiheita olivat miesten varusteet, ajanvietto, asumisolot ja esimerkiksi puhdetyöt. Arkeologiasta tehdyn filosofian maisterin tutkinnon lisäksi olen suorittanut FM-tutkinnon folkloristiikan arkistolinjalta. Viimeisimmästä oli paljon hyötyä arkistotutkimuksissa, sillä arkistojen luonteen ja muodostumisen periaatteen ymmärtäminen nopeutti tutkimusta merkittävästi. Lisäksi folkloristiikan tutkinto auttoi folkloren, suullisesti välittyvän kulttuurin ymmärrystä ja tutkimusta. Tämä näkyy esimerkiksi pikkuluvussa, jossa käsittelen 1. Divisioonan historiikin kirjoittamisaikeita asemasodan aikana. Materiaalisen ja folkloristisen kulttuurin tuntemus auttoi lähestymään sotaa yksilön näkökulmasta. Valitettavasti tosin monin paikoin oli turvauduttava upseerien laatimiin virallisiin raportteihin, ilmoituksiin ja muuhun viralliseen kirjeenvaihtoon, sillä tavalliset viestimiehet eivät juuri ole sotaa muistelleet.

Koska aihe oli hyvin laaja ja resurssit niukat, piti tutkimusvaiheessa keskittyä hedelmällisiin lähteisiin, eli sellaisiin aineistoihin joita tutkimalla sai käytettyyn aikaan nähden mahdollisimman paljon ja mahdollisimman hyödyllisiä lähteitä. Varsinaisen 1. Divisioonan Esikunnan asiakirjoja kävin läpi pääasiassa viesti- ja viestitustoimistojen ohella, ja näistäkin lähinnä sotapäiväkirjoja. Yleensä Viestipataljoonan oma kirjeenvaihto piti sisällään myös 1. Divisioonan ja muiden tahojen asiakirjat, joihin yksikkö vastasi.

Virallisten asiakirjojen tukena oli pataljoonassa palvelleiden henkilökohtaisia aineistoja, esimerkiksi aliupseerina 1. Komppaniassa palvelleen Oiva Ryökkään päiväkirjat ja upseerina VP 33:ssa palvelleen piikkiöläisen Leo Neuvon "sotamuistelot", kuten Neuvo kirjallisia muistiinpanojaan nimitti. Toisinaan nämä aineistot olivat ristiriidassa virallisten asiakirjojen ja sotapäiväkirjojen kanssa. Pysin tällöin vertailemaan aineistoja käsittelyluvuissa ja esitän joistakin lähteistä myös kommentteja loppuviitteissä.

Kuvituksen kannalta oli onnellista, että Viestipataljoona 33:sta löytyi paljon valokuvia. Niitä oli niin runsaasti, ettei kuvituksen suhteen tarvinnut lainkaan turvautua SA-kuviin. Valokuvaaminen tosin loppui lähes kokonaan vuoden 1943 lopulla ja tämän jälkeen ei ole varmuutta kuvien ottamisen ajankohdasta. Tietyllä tavalla myös valokuvien puute kertoo sodasta ja sen kokemisesta. VP 33:n kuvissa ainutlaatuista on paitsi sen keskittyminen viestialaan myös puhelinupseerina 1. Divisioonassa palvelleen Olavi Neuvon ottamat valokuvat vallattujen alueiden infrastruktuurista. Historiikkiin valokuvien lähteeksi olen maininnut veteraanin, jonka valokuvakokoelmasta/albumista kuva on peräisin. Usein valokuvan varsinainen ottaja on jäänyt epäselväksi.

Kaikki teokseen saatu alkuperäisaineisto eli haastattelut, valokuvat, kirjeet, päiväkirjat ja muu vastaava on digitoitu Liedon museon kokoelmiin, ja ovat arkiston käyttöehtosopimuksen allekirjoittamisen jälkeen tutkijoiden ja muiden kiinnostuneiden käytettävissä. Etenkin valokuvia jäi ”yli”, sillä erityisesti vuodelta 1941 oli paljon valokuvia samoista tapahtumista ja paikoista.

Viestipataljoona 33:n vaiheista jäi lähinnä 2. Komppanian vaiheita tutkimatta, sillä yksikössä palvelleita veteraaneja tai näiden omaisia ei juurikaan löytynyt eikä näin ollen kirjeenvaihtoa, valokuvia tai muuta aineistoa. Samoin viestipataljoonan viestikalustosta ei juurikaan löytynyt luetteloita ja monin paikoin saa kuvan, että se oli sekalaista ja standardoimatonta. Samoin ajallisesti kesältä 1944 lähteet vähenevät ja yksipuolistuvat.

Historiikin kirjoittaminen

Kirjoittamisvaihe alkoi helmikuussa 2016. Tätä ennen olin laatinut kattavan luettelon kaikista yksiköissä palvelleista miehistä ja lotista. Merkitsin luetteloon mahdollisimman tarkkaan miesten kaikki vaiheet: milloin saapui yksikköön, mihin komppaniaan hänet sijoitettiin, mitä ylennyksiä ja mitaleja palvelut sai ja niin edelleen. Kaikkiaan pataljoonassa palveli sen olemassaolon aikana yli tuhat miestä. Luettelo oli välttämätön, sillä yleensä miehistä puhuttiin sotilasarvolla ja sukunimellä: ajankohdan, komppanian ja sotilasarvon perusteella onnistuin usein löytämään oikean henkilön, esimerkiksi kun komppanian kolmesta Virtasesta yksi oli mainittuna ajankohtana sotamies, toinen korpraali ja kolmas oli ylennetty äskettäin alikersantiksi.

En kuitenkaan liittänyt nimiluetteloa itse teokseen, sillä eräs elossa oleva tietoja antanut veteraani suostui antamaan haastattelun ainoastaan nimettömänä ja toivoi, ettei häntä mainittaisi nimeltä kirjassa. Koska teoksella on kuitenkin suurta paikallishistoriallista merkitystä liitin teokseen perustamisluektion kirjan alkuun, jossa kävin komppania komppanialta läpi yksikköön määrätyt reserviläiset ja kokoonpanon ryhmän tarkkuudella. Tämän julkaisemiselle oli alempi kynnyks, sillä pataljoonaan liikekannallepanossa komennetut ovat ilmeisesti jo kuolleet.

Kirjan käsittelyjärjestys on kronologinen ja etenee pääasiassa komppanioittain. Hyökkäysvaihe 1941 käydään läpi "etappeina" eli paikkakunta paikkakunnalta VP 33:n edetessä halki Itä-Karjalan. Käsittelyjärjestys muuttuu asemasodan alettua vuoden 1942 alussa ja teoksessa asemasota 1942 - 1944 käsitellään kuukausi kuukaudelta lyhyin kappalein. Vetäytymisvaihe ja torjuntataistelut 1944 käsitellään taas kronologisesti järjestyksessä paikkakunnittain. Juuri asemasodan yksityiskohtaisen tarkastelun suhteen historiikki poikkeaa suuresta osasta muita sota-ajan teoksia, sillä historiikit keskittyvät yleensä taisteluvaiheisiin vuosina 1941 ja 1944 sekä sivuuttavat asemasodan muutamalla sivulla. Samalla on jäänyt käsittelemättä paljon asemasodan aikana tehtyjä muutoksia, koulutussuunnitelmia sekä kalustoon liittyviä kysymyksiä.

Hyödynsin historiikkia kirjoittaessani Liedon museolle *Lietolaiset sodassa* -sivustoon laatimiani kirjoituksia. Ne kuitenkin perustuivat lähinnä lietolaisia koskeviin lähteisiin ja käytyäni läpi uusia aineistoja jouduin kirjoittamaan teokseen käytännössä kokonaan uudelleen nämä tekstipätkät ja tietysti lähdeviitteistämään ne.

Lopuksi

Historiikki on ensimmäinen suomalainen kokonaisvaltainen viestiyksikön historiikki. Viestiyksiköiden historian jatkotutkimuksen kannalta olisi toivottavaa, että myös armeijakuntien viestipataljoonista ja muiden divisioonien tai prikaatien viestiyksiköistä tehtäisiin laajoja tutkimuksia. Tätä kirjoittaessa Kaakkois-Suomen Viestikilta on julkaisemassa 14. Divisioonan viestipataljoonan, VP 30:n historiikkia.

Yksikössä palvelleiden omaisten ja viestialan historiasta kiinnostuneiden ohella historiikki on suunnattu myös niille, jotka haluavat enemmän tietoa asemotavaiheesta sekä sotilaiden arkisesta elämästä. Se tuo myös uusia tietoja ja näkökulmia Itä-Karjalan taisteluihin jatkosodan aikana. Tällä hetkellä teosta myyvät Liedon museo sekä Q-kirjakauppa Liedossa.

Riku Kauhanen
Filosofian maisteri
Sähköposti: rrikukauhanen@gmail.com